

**ЛЮДИНА В УМОВАХ МІНЛИВОСТІ
СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ:
ДУХОВНО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР**

**Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
(3–4 червня 2016 р., м. Мелітополь, Україна)**

**Частина II
ОСВІТА ЯК ПРОСТІР ТВОРЕННЯ
ПРЕЦЕДЕНТІВ І ЗРАЗКІВ САМОВИЗНАЧЕННЯ**

**ЛЮДИНА В УМОВАХ МІНЛИВОСТІ
СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ:
ДУХОВНО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР**

**Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
(3–4 червня 2016 р., м. Мелітополь, Україна)**

**Частина II
ОСВІТА ЯК ПРОСТІР ТВОРЕННЯ ПРЕЦЕДЕНТІВ І ЗРАЗКІВ
САМОВИЗНАЧЕННЯ**

Мелітополь
2016

Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна)
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

За участю:

Інститут вищої освіти НАПН України (Україна)
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (Україна)
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Україна)
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (Україна)
Запорізька державна інженерна академія (Україна)
Зальцбурзький університет (Австрія)
Програма Ради Європи «Інтерсіті» (Франція)
Природничо-гуманітарний університет у м. Седльце (Польща)
Лодзинський університет (Польща)
Південно-Західний університет «Неофіт Рилські» (Болгарія)
Пловдивський університет «Паїсій Хилендарський» (Болгарія)
Могилевський державний університет імені А. А. Кулешова (Білорусь)
Маріямпольська колегія (Литва)

ЛЮДИНА В УМОВАХ МІНЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ: ДУХОВНО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР

Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
(3–4 червня 2016 р., м. Мелітополь, Україна)

Частина II **ОСВІТА ЯК ПРОСТІР ТВОРЕННЯ ПРЕЦЕДЕНТІВ** **І ЗРАЗКІВ САМОВИЗНАЧЕННЯ**

Мелітополь
2016

УДК [111.32:17.022.1]:316.722(06)

ББК 87.6

Л 93

Рекомендовано до друку вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Протокол № 12 від 25.05.2016 р.

Л 93 Людина в умовах мінливості соціокультурного простору: духовно-практичний вимір: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (3–4 червня 2016 р.) / Ред.-упорядн.: Р. І. Олексенко, М. В. Будько. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – Ч. II: Освіта як простір творення прецедентів і зразків самовизначення. – 236 с.

ISBN 978-617-7346-44-8

Висвітлюються філософсько-методологічні засади пошуку людиною свого місця в системі суспільних відносин, концептуальні схеми руху особистості у смислових просторах самовизначення, проблеми самовизначення в мінливому екзистенційному, культурному, соціальному, ситуативному просторах. Аналізується роль освіти як простору творення прецедентів і зразків самовизначення в умовах ціннісно-нормативної невизначеності.

Рекомендовано науковцям, викладачам, учителям, державним службовцям, студентам – усім, хто цікавиться проблемами самовизначення людини.

Друкується в авторській редакції.

ISBN 978-617-7346-44-8

УДК [111.32:17.022.1]:316.722(06)

ББК 87.6

© Автори матеріалів, 2016

© Видавництво МДПУ

ім. Богдана Хмельницького, 2016

ЗМІСТ

Petrov Vladimir. SAMODZIELNA PRACA CZŁOWIEKA W UJĘCIU ANTYCZNEJ FILOZOFII WYCHOWANIA	10
Troitska Tamara, Lytvyna Yuliya. DIALOGIZATION OF LANGUAGE LEARNING ENVIRONMENT.....	13
Vveinhardt Jolita. BULLYING AND SINGLE CASES OF HARASSMENT IN HIGHER EDUCATION ORGANIZATIONS	14
Аверіна Катерина. ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ СВІТІ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ	17
Білогур Влада. СПОРТ ЯК ЧИННИК ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ	20
Бірюк Дмитро. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ	23
Буцяк Ірина, Ружилю Андрій. НОВЕ ПЕДАГОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ	26
Бялик Оксана. СТАТЕВЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ КРАЇН ТРЕТЬОЇ ХВИЛІ ВСТУПУ ДО ЄС (НА ПРИКЛАДІ КРАЇН БАЛТІЇ)	29
Варениченко Анастасія. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАЦІ	32
Васюк Юлія. СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ОСВІТНІЙ ПРОСТІР» І «ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ» В СУЧАСНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ	34
Винничук Рената. АКСІОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ	37
Возняк Сергей. ОЧЕЛОВЕЧИВАНИЕ ФОРМЫ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ КАК УСЛОВИЕ АДЕКВАТНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ ЛИЧНОСТИ	40
Волков Олександр. ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ НА ЗДІЙСНЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ: МОДУС ТА МОДАЛЬНОСТЬ, СУТНІСТЬ ТА ЯВИЩЕ, ЕНТЕЛЕХІЯ ТА АКТ	44
Воровка Маргарита. МІСЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ В РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА	47

Гордієнко Наталія. ОСВІТНІ ТРАЄКТОРІЇ ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	51
Гордійчук Оксана. СТИМУЛЮВАННЯ СУБ'ЕКТИВНОЇ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ПЕРЕГЛЯДУ УКРАЇНСЬКОЇ АНИМАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	55
Городецька Олена. ОЦІНКА РОЛІ КУРАТОРА СТУДЕНТАМИ ТДАТУ.....	57
Гриценко Маринна. САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЧЕРЕЗ АКАДЕМІЧНУ СВОБОДУ В УНІВЕРСИТЕТІ: ДУХОВНО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР..	61
Емірільясова Сусанна. ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОРІЄНТАЦІЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	64
Епанчинцева Наталія. ПРИОБЩЕНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ К ИСТОРИИ И КУЛЬТУРЕ РОДНОГО КРАЯ КАК НЕОБХОДИМЫЙ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ СОДЕРЖАНИЯ ДЕТСКОГО РАЗВИТИЯ	67
Єрємїна Лілія. САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ МІНЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ.....	72
Журавльова Лариса, Денисенко Альона. СОЦІАЛЬНЕ ОТОЧЕННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	74
Иващенко Елена, Иванов Евгений. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ ФГОС	76
Идрисов Бахтиер. ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЯЕМОСТИ ПОНЯТИЙ «КОМПЕТЕНЦИИ» И «КОМПЕТЕНТНОСТИ» В УКРАИНСКОМ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ	79
Идрисова Наталья. ВЛИЯНИЕ ИНСТИТУТА РЕКЛАМЫ НА ВЫБОР ПОДРАСТАЮЩИМ ПОКОЛЕНИЕМ НЕЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ	83
Канарова Ольга. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ СПІЛКУВАННЯ З ОДНОЛІТКАМИ	86
Кіриченко Світлана. РОЛЬ ОСВІТНИХ ПРОЕКТІВ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОВИЗНАЧЕННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	88
Конюхов Сергій. ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ФОРМА ДІАЛОГІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	92

Конюхов Сергій, Бузаджи Тетяна. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНФОРМАТИКИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ	94
Корогод Лариса. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ СПЕЦІАЛІСТА У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	97
Кочкурова Ольга. ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	100
Кравченко Дмитро. СУЧАСНА ПАРАДИГМА КУЛЬТУРИ І САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	102
Кравченко Любов. ЕТИКА МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ: НОРМАТИВНО-МОРАЛЬНИСНИЙ ВИМІР	105
Кравченко Оксана. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ	108
Крупенко Ольга. ПОЗИТИВНЕ СВІТОБАЧЕННЯ ЯК ФОРМА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ОСОБИСТОСТІ.....	112
Кубрак Анна, Тараненко Галина. ДУХОВНА СКЛАДОВА ГАРМОНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	114
Куліш Юлія. ЄВРОПЕЙСЬКА ВИЩА ШКОЛА НА ШЛЯХУ ПЕРЕТВОРЕНЬ: ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СУЧАСНОСТІ.....	117
Куценко Тетяна. РОЛЬ МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ В ПРОФЕСІЙНІЙ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	121
Лаппо Віолетта. ОСОБЛИВОСТІ РЕФЛЕКСІЇ ДУХОВНО-ЦІННІСНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПЕРІОД ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ	124
Маврін Віталій. СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК СУБ'ЄКТА ЖИТТЄТВОРЧОСТІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	128
Марченко Ольга. РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ФОРМУВАННІ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ.....	131
Матвієнко Вікторія. УРОКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ	134

подіям і постатям в історії і культурі нашого народу» – 36,4%; на четвертому місці – «Самоосвіта» – 32,8%; на п'ятому – «Відвідування музеїв» – 32,6%; на шостому місці – «Підвищення уваги до історико-культурної тематики у ЗМІ; пропаганда історичних знань» – 23,2%. Як бачимо, у питанні збереження історичної пам'яті як складової духовної культури нашого народу, провідні позиції посідає активна культурна просвітницька діяльність, пов'язана з навчально-виховним процесом, в першу чергу – з вивченням української історії і культури і піднесенням краєзнавчого руху. Таким чином, гуманітаризація навчання спеціалістів галузі фізичної культури і спорту повинна бути системним пріоритетом модернізації системи вищої фізкультурно-спортивної освіти.

Список використаних джерел

1. Завальнюк О. Значення фізичної культури і спорту у вихованні патріотичних почуттів особистості / О. Завальнюк / Вища освіта України. – 2015. – № 3. – С. 71–76.

2. Формування гуманістичного світогляду молоді у сфері фізичної культури і спорту: Науково-методичний посібник / В. В. Бугуйчук, Л. П. Корогод (кер. авт. кол.), С. О. Лисенко, М. П. Остряцький, М. Г. Самошкіна, Т. А. Чуднова, О. В. Городецький, А. В. Кравченко, Ю. В. Макешина, В. М. Вишняков. – Дніпропетровськ: ДДІФКіС, 2012. – 110 с.

УДК 378.015.31:17.022.1

Ольга Кочкурова

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, Україна
olia.kochkurova@yandex.ua*

ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Однією з найважливіших проблем сучасної психологічної науки є проблема духовного розвитку особистості. Особливо гостро ця проблема постає зараз, коли економічний розквіт і технічний прогрес суспільства не дають особистості духовного розвитку. Саме тому, сучасність вимагає нового осмислення та всебічного дослідження феномену духовності у відповідності з сучасними тенденціями розвитку особистості майбутнього педагога.

Духовний розвиток особистості відображений у працях багатьох вчених, зокрема, таких як А. Адлер, Р. Алперт, С. Гроф, О. Климишин, О. Олексюк, Г. Райх, К. Роджерс, О. Семашко та інші.

Психологічна наука дає різне трактування поняття духовності. Так, за визначенням, що подано у психологічному словнику за редакцією А. Петровського та М. Ярошевського, духовність – «це специфічна людська

якість, що характеризує мотивацію та смисл поведінки особистості, являє собою позицію ціннісної свідомості, характерну для всіх її форм – моральної, політичної, релігійної, естетичної, художньої, але особливо суттєву в сфері моральних відносин» [4, с. 87].

Духовність, за М. Боришевським, – це багатовимірна система, складовими якої є утворення у структурі свідомості та самосвідомості особистості, в яких віддзеркалюються її моральні релевантні потреби, інтереси, погляди, ставлення до навколишньої дійсності, до інших людей, до себе самої, що стали суб'єктивно значущими регуляторами активності. Духовне в людині – це те, що стало її надбанням, внутрішньою сутністю передусім завдяки її власним, добровільним, глибоко усвідомленим зусиллям [1, с. 401].

І. Бех зазначає, що «духовність передбачає вихід за межі егоїстичних інтересів, особистої користі й зосередженість на моральній культурі людства» [2, с. 124

Н. Корякіна визначає духовність вчителя як «особистісну та соціальну цінність, що відображає його внутрішній світ та збуджує його до педагогічної творчості» [3, с. 4].

Авторка також виділяє основні компоненти духовної культури вчителя: культуру добра й любові; культуру гармонії, краси, щастя; культуру емоцій, почуттів, думок, вчинків; культуру розуму, інтелекту; культуру сорому, вини, гріха, совісті; культуру співчуття, співпереживання.

На думку С. Яремчук, духовність є основною характеристикою особистості майбутнього педагога. Підвищення рівня духовності вчителя є сьогодні необхідною та важливою умовою формування його особистості. Духовне життя молоді людини – це особливий спосіб освоєння зовнішнього (суспільство та природа) і внутрішнього (формування особистості) світу. Особистість молодого педагога потребує не лише всебічної обізнаності, а й розвиненої інтуїції, здатності відчувати навколишній світ, переживати красу, виражати радість. А це зумовлюється духовністю. Молода людина зможе повноцінно та плідно діяти в сучасному суспільстві, якщо вона буде прогнозувати розвиток різноманітних подій та явищ, бути мобільною та реалізовувати в своєму житті творчий, духовний, моральний, естетичний та пізнавальний потенціали [5, с. 400].

Діагностувати розвиток духовності в майбутніх педагогів можна за такими критеріями, як «емпатія», «толерантність», «позитивне оцінення себе та інших». Саме високий рівень розвитку цих рис особистості має особливу соціально-практичну значимість для духовного самовдосконалення студентів, оптимізації стосунків у майбутній педагогічній діяльності та педагогічному спілкуванні [5].

Проведений теоретичний аналіз дослідження проблеми особливостей духовного розвитку особистості у сучасній психолого-педагогічній науці засвідчив, що духовність багато граней феномен. Потреба у духовному розвитку властива людині від природи. Саме духовність забезпечує

повноцінний розвиток і саморозвиток, є засобом самореалізації особистості, універсальним засобом вираження її внутрішнього світу.

Процес духовного розвитку особистості майбутнього педагога слід розуміти як такий, що відбувається шляхом пізнання себе та своїх потенціалів.

Подальші дослідження вбачасмо у подальшій конкретизації поняття духовності, визначенні способів сприяння духовного розвитку особистості майбутніх педагогів. Ефективному пошуку шляхів та засобів підвищення рівня духовності студентів майбутніх педагогів.

Список використаних джерел

1. Боришевський М. Дорога до себе : від основ суб'єктності до вершин духовності : монографія / М. Боришевський. – К. : Академвидав, 2010. – 416 с.
2. Бех И. Д. Нравственность личности : стратегия становления / И. Д. Бех. – Ровно, 1991. – 216 с.
3. Корякина Н. А. От духовной культуры предков к духовной культуре учителя / Н. А. Корякина. – Якутск, 2001. – 234 с.
4. Краткий психологический словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – Ростов н/Д. : «Феникс», 1999. – 512 с.
5. Яремчук С. В. Проблема духовності в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів / С. В. Яремчук // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – Т. XIV, част. 1. – К., 2012. – С. 397–404.

УДК 001:37.013

Дмитро Кравченко

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, Полтава, Україна
1239377@gmail.com

СУЧАСНА ПАРАДИГМА КУЛЬТУРИ І САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Сучасність забезпечує для кожної людини можливість індивідуально переосмислити власний життєвий шлях, вирішити і світоглядні питання й прагматичні завдання, по-новому усвідомити своє минуле й спроєктувати майбутнє. Нині парадигма культури дає змогу розглядати життя людини як акт самотворення особистості, обрати різноманітні моделі індивідуального моделювання в межах такого підходу. У цій парадигмі оновлених сенсів набувають поняття «особистість» і «освіта». Очевидним є те, що в парадигмі культури постійна, безперервна освіта стає винятково можливою обставиною розвитку особистості. Освіту розглядають як простір, «повітря» особистості,

основний процес і алгоритм її самоздійснення. Водночас і освіта розуміється як акт комунікації зі світом, своєрідного відкриття, результат діяльності.

Багатогранний характер особистісного самовизначення знаходить своє вираження насамперед у змістовій насиченості й багатоманітності засобів орієнтування людини в соціокультурній ситуації, що включає такі види культурної діяльності, як вироблення ціннісних орієнтацій, виділення смислових аспектів індивідуального буття, формування уявлень про сутність добра і зла, справедливості, обов'язку, краси тощо. Єдність ціннісних, значеннєвих, морально-психологічних складників особистісного самовизначення становить світоглядні основи сформованості кожної особистості.

Можна стверджувати, що будучи засобом розгортання суб'єктності людини, задаючи матеріал та інструменти побудови життя як процесу самотворення, культура неодмінно містить у собі і її продукти. Розгортання й утвердження особистісного «Я» в світі, самореалізація, відкриття власних особистісних здатностей, їхній розвиток – одна із засад особистісного буття, пошуків сенсу життя. Джерело всіх надбань культури – у здібностях людини, що історично сформувалися й виявляються в реальній дійсності, у конкретних соціально-історичних умовах. Бачення майбутнього, що міститься в індивідуальних інтенціях людини, через механізми культури актуалізується та реалізується.

У сучасному культурологічному дискурсі поширеним є тлумачення культури як сукупності вироблених знарядь, засобів і механізмів людської діяльності, як позабіологічного засобу адаптації, пристосування людини до навколишнього світу, як позагенетичної системи збереження й передавання інформації тощо. У подібних визначеннях закладено принципову відмінність культури від природи, розходження між якими є очевидним. Проте констатація лише цього розходження поглиблює дуалістичне уявлення про світ, розділяючи його на дві самостійні субстанції – природну й неприродну, між якими може бути (але може і не бути) об'єднувального зв'язку. Межа між природою і культурою не абсолютна, а відносна; вона не протиставляє їх у деякій абстрактній протилежності, а розрізняє в межах більш широко визначеної єдності. На цьому нині активно наполягають дослідники культури, адже в рамках діяльності людини природа знаходить потенційно культурний зміст і значення, стає часткою культури, у той же час і культура поширює свій вплив на всі природні явища, якщо необхідно в цьому сенсі вважати людську діяльність.

Водночас необхідно зазначити наявність відмінних від попередньої культурологічних концепцій. Е. Тейлор, зокрема, розглядав культуру в сукупності її елементів – вірувань, традицій, мистецтва, звичаїв тощо. Таке уявлення зробило оригінальною його культурологічну позицію, оскільки в ній культура не завжди розглядається як певна цілісність. Учений досліджував її як низку елементів, що ускладнюються в процесі розвитку, наприклад, як поступове ускладнення предметів матеріальної культури